

6. The Pali Text Society's Pali-English Dictionary by T. W. Rhys Davids, William Stede. London: Pali Text Society, 1843–1922. 800 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-15>

Завгородній Ю. Ю.

ORCID: 0000-0001-8460-1636

*доктор філософських наук,
старший науковий співробітник
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ ТЕКСТУАЛЬНІ І ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ “ШВЕТАШВАТАРА-УПАНІШАДИ”

Ключові слова: Шветашватара, Шветашватара-упанішада, індійська релігійно-філософська думка.

Наше звернення до оригінального тексту “Шветашватара-упанішади” (Śvetāśvaropaniṣad, далі – ШУ) [1], автором якого вважається мудрий Шветашватара, засвідчує, що ця давньоіндійська пам’ятка далека від свого вичерпного вивчення.

Внутрішні і зовнішні цитати. Насамперед хотілось би звернути увагу на специфіку текстотворення ШУ, яка вказує на те, що ми маємо справу з надзвичайно продуманим і складним задумом.

Однією з особливостей упанішади є наявність у ній великої кількості внутрішніх і зовнішніх цитат.

Зокрема, для самоцитування у ШУ використано 36 фрагментів (від кількох слів до майже повної строфи) з 25 строф (мантр) тексту. Вони цитуються 47 разів у 34 строфах, що становить 30,08 % від їхньої загальної кількості в тексті. Тобто внутрішні цитати є важливим показником, який свідчить про відчутну наявність самоцитування у ШУ. Внутрішні цитати у ШУ використовуються не випадково, а підпорядковані певній логіці. Основний зміст, який висвітлюється у внутрішніх цитатах, значною мірою зосереджений на описі і значущості для людини: (а) багатойменної Вищої реальності, (б) звільнення і (в) безсмертя. Ці згадані теми є ключовими не тільки для внутрішніх цитат, а й для всієї ШУ.

Поряд із внутрішніми, в упанішаді використовуються зовнішні цитати. Зокрема, попередній аналіз виявив, що 38 строф ШУ містять зовнішні цитати з раніших за упанішаду текстів. Зовнішні запозичення охоплюють 33,63 % від загальної кількості строф у ШУ і залучають широке коло ведійських текстів – від “Ригведа-самгіти” (Rigvedasamhitā), “Тайттирія-самгіти” (Taittirīyasamhitā), “Ваджасанея-самгіти” (Vājasaneyisamhitā) до “Катха-упанішади” (Kāthopaniṣad).

У ШУ використовуються зовнішні цитати, які можуть ставати внутрішніми. Чи не найпоказовішим випадком є строфа 3.8, яка цитує строфу 31.18 “Ваджасанея-самгіти” і частково повторно вживається в 3.21a, 3.19d, 6.15cd. Зміст строфи 3.8 наголошує на пізнанні Вищої реальності (у цьому разі позначається словом “puruṣa”) людиною, завдяки чому вона здобуває безсмертя. Отже, ця строфа поєднує в собі виділені нами раніше основні теми ШУ.

Щільна насиченість тексту різноманітними цитатами порушує, серед інших, питання щодо людських можливостей (здібностей) зі створення текстів такого рівня складності в середовищі усної культури; формування навичок, які згодом сприятимуть появі розгалуженої коментаторської традиції.

Отже, тільки близько третини строф ШУ не містить зовнішніх або внутрішніх запозичень. Це, на нашу думку, може свідчити про те, що для Шветашватари було надзвичайно важливо належно обґрунтувати власне вчення, яке, як це впливає зі змісту упанішади, претендуючи на істинність, привносило нові смисли і водночас намагалось спертися на вже наявні авторитетні тексти. Цим новим, зокрема, був виклад власного аскетичного споглядального досвіду і тих положень (ідей, термінології), які, зокрема, згодом оформляться у вчення двох відомих шкіл індійської філософії: санкх’ї (sāṃkhya) і йоги (yoga), як і увійдуть до положень підшкіл веданти (vedānta) та інших філософських шкіл. Власне, вчення Шветашватари – це чи не перший приклад в історії індійської думки, коли суб’єктивний досвід, будучи гностичним (містичним, езотеричним, йогічним?) у своїй основі, об’єктивувався в близькому колі практиків-мудреців.

Термінологія. У ШУ зустрічається різночасова ведійська релігійно-філософська термінологія, яка вживатиметься далі в індійській філософії (наприклад, ātman, brahman, karman, guṇa, puruṣa), а також повністю або порівняно нова для індійської літератури (наприклад, avyakta, dhyāna, pradhāna, prasāda, preritṛ, atyāśramin, vedānta). Видається, що “preritṛ” (Рушій) – це той неологізм Шветашватари, який, окрім ШУ, ніде більше не фіксується. Це слово – важливий термін. Він двічі вживається в тексті (1.6, 12), виступаючи однією з характеристик Вищої реальності, Вищого начала.

Цілісність тексту. Текст ШУ, яким він зустрічається в манускриптах, у виданнях на деванагарі й у виданнях перекладу, має розбіжності, які щонайменше стосуються наявності / браку і змісту зачину.

Література:

1. Apte V. G. Śvetāśvatara Upaniṣad. Edited With the Commentaries of Śaṅkara, Śaṅkarānanda, Nārāyaṇa, and Vijñānabhagavat. Anandasrama Sanskrit Series, 17. Poona, 1927.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-16>

Калантарова О. Ю.

ORCID: 0000-0002-3270-3638

аспірантка відділу історії зарубіжної філософії

Інститут філософії імені Г. С. Сковороди

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ДЕКОНСТРУКЦІЯ ЯК ЕПІСТЕМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ У БУДДІЙСЬКОМУ ВЧЕННІ ПРО ЧАС КАЛАЧАКРА

Ключові слова: буддійська філософія, деконструкція, *kālacakra*, *saṃdhyābhāṣā*, *ekārthānantabhāṣā*, R. Magliola.

Одним із сучасних трендів у буддійських студіях є пошук філософського аспекту в тантричних ученнях [2]. Унаслідок цього активізувалися спроби не тільки їхньої історико-філософської реконструкції, а й деконструкції.

Те, що буддійська сутрична теорія значень *aproha* своєю елімінативною діалектикою сприяє деконструкції, доволі швидко стало очевидним [7]. Але якщо ми переходимо в розділ тантричних учень, ситуація значно ускладнюється, бо традиційна екзегеза сутр по типу *nītārtha-neyārtha* не спрацьовує. І сама традиція пропонує для тантр ускладнені системи інтерпретації – екзегеза по типу *6 альтернатив*, *7 прикрас* тощо [6; 4].

Це пов'язано з тим, що тексти тантр (зокрема, *anuttarayogatantra*) складені специфічною мовою *saṃdhyābhāṣā* [3], яка зберігає можливість читання тексту одночасно в різних вимірах (денотативному, конотативному, прагматичному або семантичному). Це змушує читача